

le, wychowawcy, dyrektorzy szkół, terapeuci, pracownicy fundacji i programów pozarządowych) stworzono szansę na komunikację i wspólną dyskusję nad różnymi sposobami radzenia sobie z określonymi problemami, które przytrafiają się dzieciom zdolnym, ich rodzicom oraz nauczycielom. Spotkanie to było okazją do ustosunkowania się wobec dotychczasowych działań na rzecz dziecka zdolnego oraz szansą zgłoszenia cennych uwag mogących usprawnić te działania. Konferencja „Dziecko zdolne” dała możliwość spojrzenia na wiele problemów z różnych perspektyw oraz stała się punktem wyjścia do konkretnych działań w tym zakresie.

Małgorzata Kuśpit, Joanna Postuszna

Sprawozdanie z I Sesji Naukowo-Metodycznej Polskiego Stowarzyszenia Kreatywności

W dniach 12–14 X 2001 w Krakowie odbyła się I Sesja Naukowo-Metodyczna Polskiego Stowarzyszenia Kreatywności pn. „Nowe teorie twórczości — nowe metody pomocy w tworzeniu”. Sesja miała charakter debaty naukowej i warsztatów umiejętności związanych z kreatywnością. Polskie Stowarzyszenie Kreatywności (PSK) zostało zarejestrowane w maju 2000 r. Główne cele PSK to:

— tworzenie, uprzystępnianie i upowszechnianie wiedzy z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii i filozofii twórczości,

— organizowanie działań naukowych i edukacyjnych skierowanych na twórczy rozwój w ciągu całego życia, promocja postaw kreatywnych we wszelkich dziedzinach nauki, techniki, sztuki, działalności społecznej itp.,

— tworzenie innowacyjnych form i metod edukacji twórczej i pomocy w rozwoju, promowanie i ewaluacja nowatorskich projektów dydaktycznych zrywających ze skostniałą „dydaktyką odtwórczości”, pomoc w procesie wdrażania nowych projektów,

— szkolenie trenerów i animatorów twórczości, organizowanie specjalistycznych treningów i warsztatów z zakresu treningu twórczości i pomocy w tworzeniu, sesji naukowo-metodycznych, grup superwizyjnych i grup wsparcia — udział w nich pozwoli uzyskać licencję trenera twórczości.

Program I Sesji Naukowo-Metodycznej PSK przewidywał różnorodne formy zajęć. Znalazły się wśród nich: wykłady, referaty i komunikaty.

Hasło przewodnie: „Nowe teorie twórczości — nowe metody pomocy w tworzeniu” stanowiło zaproszenie do refleksji nad najnowszymi kierunkami badań nad twórczością i innowacjami w zakresie treningu twórczości.

Sesję zainaugurował wykład prezesa Stowarzyszenia, dra Krzysztofa J. Szmidta (Uniwersytet Łódzki), pt. *Wcześniej niż Fromm i Maslow — Kornilowicza i Radlińskiej koncepcja postawy twórczej*. Na temat wymiarów twórczości wypowiedział się prof. Edward Nęcka (Uniwersytet Jagielloński).

Problem zdolności i uzdolnień znalazł swoje odbicie w wystąpieniach prof. Stanisława Popka z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (*Zdolności i uzdolnienia w świetle psychologii transgresyjnej*) i mgra Michała H. Chruszczewskiego z Uniwersytetu Warszawskiego (*Uzdolnienie podmiotowym wyznacznikiem postawy twórczej*).

Na konieczność stworzenia warunków do rozwoju twórczości zwrócili uwagę: dr Elżbieta Suprym z Centrum do Spraw Dzieci Zdolnych (*Warunki stymulacji rozwoju twórczości w systemie oświatowym*), prof. Wiesław Karolak z Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi oraz Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej (*Projekt Edukacyjny — teoria i praktyka*), mgr Witold Ligęza z Akademii Pedagogicznej w Krakowie (*Wspomaganie rozwoju kompetencji twórczej u dzieci w wieku od 3 do 13 lat w ramach zajęć Ośrodka Twórczej Edukacji „Kangur”*) oraz jedyni przedstawiciele studentów polskich z UMCS w Lublinie — Katarzyna Ziomek (*Animowanie*

do twórczości kulturalnej na przykładzie projektu KREATYWNI) oraz Mariusz E. Michalak (*Działalność twórcza młodzieży szkół ponadgimnazjalnych województwa lubelskiego — badania własne*).

O wspomaganie rozwoju twórczości w szkole mówiła mgr Urszula Grygier, nauczyciel Zespołu Szkół Ogólnokształcących Integrycyjnych nr 4 w Krakowie, w referacie nt. *Metoda projektów w nauczaniu przyrody i biologii z uwzględnieniem przydatności tej metody w nauczaniu integracyjnym*.

Problemu niepowodzeń szkolnych dotyczyły wykłady: dr Beaty Dyrdy z Uniwersytetu Śląskiego (*Diagnoza Syndromu Nieadekwatnych Osiągnięć, czyli jak rozpoznawać niepowodzenia szkolne uczniów z uzdolnieniami twórczymi*) oraz dr Renaty Wiechnik z UMCS w Lublinie (*Obraz ucznia idealnego w relacji do obrazu ucznia twórczego w percepcji nauczycieli szkół podstawowych*).

Uwagę słuchaczy na problem roli sztuki w rozwijaniu twórczości zwróciły: mgr Alina Arciszewska-Binnebesel ze Specjalnej Szkoły Podstawowej w Toruniu (*O potrzebie rozwijania uzdolnień plastycznych, w szerokim rozumieniu zdolności manualnych, u dzieci i młodzieży upośledzonych w stopniu lekkim i umiarkowanym na podstawie doświadczeń z własnej pracy*) oraz mgr Bernadeta Didkowska z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (*Współczesne narzędzia plastyczne stymulujące rozwój myślenia twórczego*) i mgr Marzena Trela (*Czy sztuka jest twórcza?*).

O wartości myślenia metaforycznego w procesie twórczym w swoich wystąpieniach mówili: prof. Józefa Sołowiej z Uniwersytetu Gdańskiego (*Badania nad efektywnością burzy mózgow*), prof. Wiesława Limont z UMK (*Myślenie metaforyczne w procesie twórczym*) i mgr Krzysztof T. Piotrowski z UJ (*Metody odlingwistyczne*).

Wpływ dyspraksji jako dysfunkcji integracji sensorycznej na rozwój postawy twórczej u dzieci 9-letnich był tematem wystąpienia bazującego na badaniach własnych mgr Barbary Marczak-Sikorskiej.

O zastosowaniu technik twórczych w radzeniu sobie ze stresem mówiła dr Barbara Gawda z UMCS w Lublinie.

Na temat kształcenia kadr wypowiadali się prof. Jan D. Antoszkiewicz, mgr Edward A. Antoszkiewicz i mgr Krzysztof Piech ze Szkoły Głównej Handlowej (*Kształcenie kreatywności w praktyce gospodarczej*) oraz prof. Dorota Ekiert-Oldroyd z UŚ (*Twórcze rozwiązywanie problemów w kształceniu kadr kierowniczych oświaty*).

Na problem nietolerancji wobec postawy twórczej zwrócili uwagę pracownicy UMCS: dr Cezary Domański (*Iluzja „ducha czasu” — pouczające losy przedwczesnych odkryć i twórczych idei*) i dr Ryszarda E. Bernacka (*Konformizm — nonkonformizm a ustosunkowanie się ludzi do przejawów twórczości*).

Wynik przedstawiony przez prof. Andrzeja Góralskiego z Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie w wykładzie pt. *Heurystyki heurystyki jest elementem składowym rozwijanej i budowanej teorii twórczości, a także teorii pochodnej — pedagogiki twórczości*.

Oto krótka charakterystyka wystąpień niektórych referentów.

Dr Krzysztof J. Szmidt w referacie dotyczącym koncepcji postawy twórczej ukazuje wcześniejsze źródło teoretyczne omawianego zagadnienia niż szkic Ericha Fromma *The Creative Altitude* z 1959 r. czy artykuł Abrahama H. Masłowa o twórczości u osób samorealizujących się. Samo pojęcie postawy twórczej i dojrzała koncepcja jej składników oraz warunków rozwijania pojawiła się w polskiej literaturze z zakresu pedagogiki społecznej w 1926 r. Wówczas to Kazimierz Korniłowicz opublikował artykuł pt. *Pomoc w tworzeniu jako zadanie pracy kulturalnej*. Przedstawił w nim koncepcje działań stymulujących postawę twórczą młodzieży (poprzez inspirowanie, aktywizowanie i wyrabianie). Helena Radlińska, współpracująca z Korniłowiczem, upowszechniła pojęcie postawy twórczej i wprowadziła je do nauk pedagogicznych w książce pt. *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego* (1935 r.). Radlińska podkreśliła rolę postawy aksjologicznej, związanej

ściśle z przekształcaniem środowiska wychowawczego, modernizację systemu społecznego i pomoc wspierającą rozwój.

Temat interdyscyplinarnego podejścia do twórczości poruszył prof. Edward Nęcka. Zaprezentował on trzy wymiary twórczości — poziomu (twórczość przyziemna i wybitne osiągnięcia związane z rewolucyjną zmianą), czasu (kilka sekund i twórczość w ciągu całego życia) oraz wymiar jakościowy (ze względu na rodzaj aktu twórczego). Wymiar poziomu określa twórczość płynną (wytworzenie pomysłu, zachowań podporządkowanych celowi), skryzalizowaną (rozwiązanie problemu, dążenie do celu), dojrzałą (podjęcie decyzji przez podmiot) i wybitną (zmiana fundamentalna, zmiana paradygmatu). Najczęściej spotykana jest twórczość „płynna”, jednak rozpatrywana jest w perspektywie minut. Twórczość „skryzalizowana” pojawia się tym rzadziej, im dłuższa jest perspektywa czasowa. Aby uwidoczniła się twórczość dojrzała czy wybitna potrzeba wielu lat, przy czym wybitna pojawia się najrzadziej.

Profesor Stanisław Popek w swoim referacie nt. *Zdolności i uzdolnienia w świetle psychologii transgresyjnej* odwołuje się do wpływu psychotransgresjonizmu w ujęciu Józefa Koźmieleckiego na budowanie hipotetycznego modelu zdolności. Podejście to o charakterze systemowym i holistycznym nawiązuje do interakcyjnych koncepcji i zdolności. Popek zwrócił uwagę słuchaczy na pojmowanie zdolności nie „obok” osobowości, ale jako ściśle związany z nią składnik. Poruszył również temat formalnych atrybutów zdolności, wyróżniając wśród nich: łatwość, biegłość, szybkość, ruchliwość, dokładności (bezbłądność), wytrwałość, niezawodność, płynność, giętkość, pojemność, sprawność, umiejętność, systematyczność, odwracalność procesów oraz efektywność o cechach: nowości, oryginalności, generatywności (w czynnościach przetwarzania i wytwarzania) lub dokładność (w czynnościach odtwarzania). Wyznaczniki te traktowane są w tym ujęciu jako jakości ciągle, tzn. ich natężenie rozkłada się od braku aktywności, poprzez różną stopniowalność nasilenia, aż do wysokiego poziomu nasilenia. Poza tym każda z właściwości ma postać indywidualną i nie zależy od jakości innych. Profesor skupił się na uzdolnieniach specjalnych (chemicznych, humanistycznych, artystycznych, literackich itp.), starając się odpowiedzieć na pytanie, kiedy kolejne z nich uzyskują najwyższy efekt w życiu człowieka.

Wykład dr Ryszarda E. Bernackiej dotyczył problemu konformizmu i nonkonformizmu. Zwróciła w nim uwagę na egzystencjalny dylemat wyboru między działaniami zachowawczymi a tendencją rozwojową. W swojej pracy badawczej podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, czy wymiar osobowości wpływa na ustosunkowanie się ludzi do współczesnych przejawów twórczości i jaki jest mechanizm psychologiczny tego wpływu.

Studenci UMCS — Katarzyna Ziomek i Mariusz E. Michalak — poruszyli w swoich referatach problem animacji kulturalnej środowiska szkolnego, przedstawiając autorski projekt KREATYWNI. Jego wykonawcą jest Studenckie Koło Naukowo-Artystyczne Pedagogów, działające na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UMCS. Projekt ten ma za zadanie animowanie do działalności kulturalnej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych województwa lubelskiego. Realizowany jest poprzez przegląd działań twórczych na rzecz środowiska szkolnego i społeczności lokalnej. Autorzy odeszli od formy konkursu, aby nie zabijać jakichkolwiek przejawów twórczości. Do tej pory odbyły się dwie edycje projektu, w której udział wzięło łącznie 41 szkół. Poza formą organizacyjną projektu przedstawione zostały wyniki badań pilotażowych, ukazujące inhibitory twórczości uczniowskiej. Projekt został objęty patronatem prorektora ds. studenckich i nauczania UMCS, lubelskiego kuratora oświaty, prezydenta miasta Lublina oraz marszałka województwa lubelskiego. Projekt wpisany został do Ogólnopolskiego Programu „Żyjmy bezpiecznie” Polskiej Federacji Klubów i Centrów UNESCO. Uzyskano również dotację Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Obok wykładów miała miejsce sesja plakatowa, w programie której znalazły się następujące tematy: *Przekład — waloryzacja — semioza — analogia w kreatywnym odbiorze sztuki?* (dr Małgorzata Muszyńska, UMK), *Co mogą tworzyć uczniowie szkoły gastronomicznej — z doświadczeń Szkolnego Koła Zainteresowań Zawodowych* (mgr inż. Anna Latusek, ZSZ Bukowno), *Moje*

osiągnięcia w kreowaniu twórczych postaw nauczycieli (mgr Teresa Grażewicz-Jóźwik), *Prace plastyczne dzieci* (mgr Mariola Jąder, przedszkole w Sandomierzu), *Realizacja programu Odysei Umysłu w Polsce* (mgr Alicja Rusiecka, Maria Olszewska, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Gdańsku), *Dzieci tworzą państwo — zajęcia twórcze dla 8-latków* (mgr Joanna Ligęza, Maja Zazula, Ośrodek Twórczej Edukacji „Kangur” w Krakowie), *Drogi w przyszłość i spotkania z przeszłością — o wartości i potrzebie realizacji projektów interdyscyplinarnych* (mgr Anna Przybylska, MDK nr 2 w Poznaniu), *Skuteczna komunikacja międzyludzka* (mgr Ewa Rogóż, mgr inż. Beata Popek, ks. mgr Robert Pietrzyk, Zespół Szkół Średnich im. Jana Pawła II w Niepołomicach), *Kreatywność „daleko od szosy”* (mgr Wiesława Mroczek, Szkoła Podstawowa w Suchodółce gm. Ożarów), *Uczniowskie odczytania utworu literackiego* (mgr Zuzanna Kapusta).

Ponadto uczestnicy sympozjum mieli możliwość udziału w trzech wybranych sesjach warsztatowych: *Tworzenie metafor wizualnych* (Wiesława Limont), *Warsztat metod lekcji twórczości* (Krzysztof J. Szmidt), *Dziecko zdolne* (Teresa Grażewicz-Jóźwik), *Warsztaty z ekspresji ciała* (Krzysztof Grygier), *Warsztaty dramy* (Maria Gudro-Puischel), *Mind-mapping* (Iwona Wasil), *Wykorzystanie technik literackich do stymulowania twórczego myślenia* (Janusz Kujawski), *Metody odlingwistyczne* (Krzysztof T. Piotrowski).

Miejmy nadzieję, że I Sesja Naukowo-Metodyczna Polskiego Stowarzyszenia Kreatywności zapoczątkowała coroczny zwyczaj organizowania takich spotkań. Stanowiła ona okazję do wymiany myśli i doświadczeń, wzbogacenia warsztatu badawczego oraz nawiązania wzajemnych kontaktów. Uczestnicy wyrazili chęć wzięcia udziału w kolejnych spotkaniach, dlatego też czekamy na nie z niecierpliwością.

Katarzyna Ziomek

Lider XXI wieku — IX Szkoła dla Młodych Liderów Społecznych i Politycznych

W dniach 12–26 października 2001 r. odbyła się w Pogorzeli k. Otwocka IX Letnia Szkoła dla Młodych Liderów Społecznych i Politycznych.

Szkoła Liderów powstała latem 1994 roku z inicjatywy profesora uniwersytetu oxfordzkiego Zbigniewa Pełczyńskiego, jako autonomiczny program Fundacji im. Stefana Batorego, a później Fundacji im. Roberta Schumana. Od lutego 1997 r. w wyniku usamodzielnienia się programu powstało stowarzyszenie Szkoła Liderów, które swoim zasięgiem obejmuje całą Polskę. Misją jego jest promowanie społeczeństwa obywatelskiego i wspieranie liderów. Do celów Stowarzyszenia należą:

- promowanie aktywności obywatelskiej,
- promowanie zasad etyki działalności publicznej,
- kreowanie postaw liderek,
- wspieranie i animowanie aktywności społecznej w środowiskach lokalnych,
- kształcenie kadry działaczy publicznych,
- integrowanie społeczeństwa obywatelskiego,
- popularyzacja wiedzy o instytucjach międzynarodowych działających na rzecz bezpieczeństwa międzynarodowego,
- promowanie idei integracji europejskiej.

IX edycja Szkoły Liderów, tak jak poprzednie, była skierowana do przedstawicieli wszystkich partii politycznych, organizacji młodzieżowych i grup nieformalnych. Integracja następowała nie tylko poprzez wspólne spędzanie czasu na zajęciach czy podczas posiłków, ale osoby z różnych opcji politycznych mieszały ze sobą w pokojach, były we wspólnych grupach asystenckich, które są najmniejszą komórką organizacyjną szkoły. Ich spotkania odbywały się dwa razy dziennie —